

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

**Directoraat-generaal Natuur
en Visserij**

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/lvvn

Behandeld door

T [redacted]
[redacted]@minlnv.nl

Ons kenmerk
DGNV / 63251591

Uw kenmerk
D20231037/[redacted]

Bijlage(n)
1

Datum - 11 JULI 2024 -
Betreft Besluit verzoek om aanwijzing als Natura 2000-gebied van Borkumse
Stenen

Besluit

Geachte [redacted]

In uw brief van 26 juli 2023 heeft u namens [redacted], [redacted] en [redacted] verzocht het als Borkumse Stenen bekende gebied in het Nederlandse deel van de Noordzee aan te wijzen als Natura 2000-gebied.

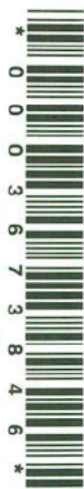
Procedure

Op dit besluit is de openbare uniforme voorbereidingsprocedure, zoals opgenomen in afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing. Het ontwerpbesluit van 8 februari 2024 heeft van 21 februari tot en met 4 april 2024 ter inzage gelegen. Binnen deze periode is een zienswijze ingediend. In de als bijlage bij dit besluit gevoegde Nota van Antwoord is deze zienswijze weergegeven inclusief mijn reactie daarop. Dit heeft tot een beperkte wijziging van het ontwerpbesluit geleid ten aanzien van het onder punt 6 genoemde onderzoek.

Motivering van uw verzoek

Kort samengevat betoogt u dat de Borkumse Stenen als Natura 2000-gebied zou moeten worden aangewezen wegens de aanwezigheid van habitattype 1170 (Riffen) en voor zover nodig voor de habitattypen 1110 en 1140 in het gebied. Ook geeft u aan dat gezien het naastgelegen Duitse Natura 2000-gebied Borkum Riffgrund een belangrijke functie heeft voor 16 habitatrichtlijnsoorten en gelet op de aanwezigheid van gelijksoortige natuurwaarden op de zeebodem in de Borkumse Stenen de verwachting is dat ook de Borkumse Stenen voldoet aan de criteria voor het aanwijzen van het gebied als Natura 2000-gebied voor dezelfde habitatrichtlijnsoorten waarvoor Borkum Riffgrund is aangewezen. U onderbouwt uw verzoek op grond van de volgende argumenten:

1. Borkumse Stenen kwalificeert door de aanwezigheid van habitattype 1170 en de grote betekenis daarvan voor verschillende habitatrichtlijnsoorten

ecologisch gezien als gebied dat onder de habitatrichtlijn dient te worden aangewezen als Natura 2000-gebied en dat al jaren geleden op grond van de best beschikbare ecologische kennis die beschermingsstatus had dienen te krijgen.

DGNV / 63251591

2. Dat door het aanwijzen van Natura 2000-gebied Klaverbank al voldoende aan de Nederlandse verplichtingen uit de Habitatrichtlijn zou worden voldaan, is naar uw oordeel onjuist.
3. Het is niet duidelijk wat het totale oppervlak van habitattypen 1170 in Nederlandse wateren is. Daarnaast lijkt geen onderzoek te zijn gedaan over het gehele zeeoppervlak, zodat twijfelachtig is of met de aanwijzing van de Klaverbank de verplichting om ook andere gebieden voor dit habitattypen aan te wijzen, zou zijn vervallen.
4. De riffen H1170 die binnen Natura 2000-gebied Klaverbank liggen, zijn niet in gunstige staat en er is ook concreet zicht op daadwerkelijke verbetering van de kwaliteit van het habitattypen in dat gebied over grote oppervlakten. Feitelijk voldoet de aanwijzing van Natura 2000-gebied Klaverbank niet aan de op Nederland rustende verplichting op ecologische verbindingzone aan te wijzen onder de habitatrichtlijn en bij te dragen aan het Europese netwerk van Natura 2000-gebieden.
5. Het gebied Klaverbank ligt zo ver van Borkum Riffgrund dat het alleen voor zeer mobiele soorten met een grote verspreiding ecologisch gezien een netwerkfunctie kan vervullen tussen de Riffen H1170 van Borkum Riffgrund en het Nederlandse deel van de Noordzee. Vanwege de grote afstand tussen Klaverbank en Borkum Riffgrund is het belangrijk tussenliggende riffen een beschermde status te bieden: de ecologische coherentie en netwerkfunctie wordt nu juist alleen vervuld door het gebied Borkumse Stenen.
6. In VIBEG 2 is vastgelegd dat 108 km² van het gebied Borkumse Stenen als N2000 gebied zal worden aangewezen. In dat gebied zal geen enkele vorm van actieve bodemberoerende visserij worden toegestaan. Aan de afspraak uit VIBEG 2 is nog steeds geen uitvoering gegeven, hoewel ook in dat kader de ecologische waarde van het gebied op grond van de Imares-rapporten als vaststaand is aangenomen.
7. De conclusie is dat er op grond van de ecologische waarde van Borkumse Stenen door de overheid toezeggingen zijn gedaan voor het realiseren van de aanwijzing als Natura 2000-gebied, maar dat hieraan tot nu toe in het geheel geen uitvoering is gegeven en dat het gebied op grond van de ecologische waarde daarvan voor bodemberoerende visserij werd gesloten.
8. Naast de netwerkfunctie van Borkumse Stenen dient mee te wegen de betekenis van het gebied als voedselgrond voor vele soorten van de Noordzee, in het bijzonder voor habitatrichtlijnsoorten, waaronder grijze en gewone zeehond en bruinvis. Gezien de niet gunstige staat van instandhouding van het wel aangewezen habitattypen 1170 in Natura 2000-gebied Klaverbank is de aanwijzing van Borkumse Stenen verder van grote ecologische betekenis voor behoud van natuurwaarden en biodiversiteit in de Noordzee.

Besluit

Het ontwerpbesluit is met een beperkte aanvulling ten aanzien van het nader onderzoek op de Borkumse Stenen omgezet in het definitieve besluit. Het verzoek tot aanwijzing van het gebied Borkumse Stenen als Natura 2000-gebied wordt afgewezen. Nederland heeft conform de Habitatrichtlijn en de Wet

natuurbescherming het gebied Klaverbank aangewezen inzake instandhouding van het habitatype 1170. De Klaverbank bevat >60% van het totale Nederlandse oppervlakte aan habitatype 1170. Daarnaast grenst het thans bekende oppervlakte habitatype 1170 in het gebied Borkumse Stenen, voor zover nu bekend, niet direct aan het Duitse Natura 2000-gebied Borkum Riffgrund en vormt derhalve geen ecologische eenheid met voorgenoemd gebied. Conform het bestaande beleid¹ voldoet Nederland daarmee aan de wettelijke verplichtingen onder de Habitatrictlijn en het stelsel van de omgevingswet.

DGNV / 63251591

Onderbouwing van het besluit

1. De Europese Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (hierna: Habitatrictlijn) heeft tot doel bij te dragen tot het waarborgen van de biologische diversiteit door het in stand houden van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna in de Europese Unie. De Habitatrictlijn voorziet in een coherent Europees ecologisch netwerk gevormd door speciale beschermingszones. Het netwerk bestaat uit gebieden aangewezen onder de Vogelrichtlijn en Habitatrictlijn. Dit zogenoemde Natura 2000-netwerk heeft tot doel de betrokken typen natuurlijke habitats en soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te behouden of in voorkomende gevallen te herstellen. Op grond van de Habitatrictlijn draagt elke lidstaat bij aan de totstandkoming van Natura 2000 al naar gelang de aanwezigheid op zijn grondgebied van de typen natuurlijke habitats (hierna geduid als habitattypen) en soorten en hun natuurlijke habitats (hierna geduid als soorten). Op basis van artikel 4 van de Habitatrictlijn en met inachtneming van het doel van het Natura 2000-netwerk (artikel 3, eerste lid) wijst elke lidstaat speciale beschermingszones aan.
2. Voor alle mariene Habitatrictlijngebieden worden de volgende stappen doorlopen:
 - a. Inventariseren van voorkomende habitattypen en/of (vogel)soorten;
 - b. Selecteren van gebieden voor habitattypen en/of (vogel)soorten²;
 - c. Begrenzen van de geselecteerde gebieden volgens algemene uitgangspunten;
 - d. Stellen en vastleggen van instandhoudingsdoelen voor habitattypen en (vogel)soorten in een aanwijzingsbesluit;
 - e. Bedenken, in een beheerplan vastleggen (uiterlijk drie jaar na dagtekening van het aanwijzingsbesluit) en uitvoeren van de voor doelrealisatie benodigde maatregelen.
3. Deze stappen zijn voor de in de Nederlandse Noordzee aanwezige mariene habitattypen en soorten doorlopen en uitgebreid beschreven in het Doelendocument mariene Natura 2000-gebieden *Selectie, begrenzing en doelen van mariene Natura 2000-gebieden in Nederland (partiële herziening januari 2021³)*

¹ [Verantwoordingsdocument aanmelding HR-gebieden \(LNV, 2003\).pdf \(natura2000.nl\)](#)

² Beschreven in het [Verantwoordingsdocument, Selectiemethodiek voor aangemelde Habitatrictlijngebieden](#).

³ [Verantwoordingsdocument mariene Natura 2000-gebieden](#)

4. In dit document (paragraaf 7.3) is specifiek beschreven op welke gronden ervoor gekozen is om het gebied Borkumse Stenen en in dat gebied voorkomende zeezoogdieren niet te selecteren.
5. Belangrijk hierbij is op te merken dat bij stap 2 van het selectieproces² wordt onderzocht in hoeverre de landelijke dekking als voldoende kan worden aangemerkt. Op de Borkumse Stenen is, zoals u aangeeft, op basis van diverse onderzoeken gebleken dat het habitatype 1170 (hierna H1170) aanwezig is. Echter in Nederland is het habitatrictlijngebied Klaverbank al voor H1170 aangewezen. In het aanwijzingsbesluit Klaverbank werd hierbij uitgegaan van ca. 76.900 hectare H1170⁴. De mogelijke oppervlakte H1170 op de Borkumse Stenen wordt geschat op 1980 hectare⁵. Daarmee is het grootste deel van het landelijke voorkomen van dit habitatype onder bescherming van het Natura 2000-regime gebracht en wordt daarmee al ruimschoots voldaan aan de norm (>60%) voor dekking van het landelijk areaal.
6. U geeft aan dat niet duidelijk is wat het totale oppervlak van H1170 in Nederlandse wateren is. Wat wel duidelijk is, is dat de Borkumse Stenen wordt gezien als gebied waar H1170 mogelijk nog meer dan al bekend is voor kan komen, zoals onder punt 5 is aangegeven. In het kader van het MONS-programma wordt in 2024 en 2025 nader onderzoek hier naar gedaan⁶. Met bestaande gegevens en aanvullende metingen die in augustus 2024 gepland staan ontstaat een beeld van waar welke habitats liggen over het gehele KRM-gebied Borkumse Stenen. Op basis daarvan wordt in het najaar van 2024 een monitoringsplan vastgesteld zodat vanaf 2025 kan worden begonnen met langjarige monitoring om de kwaliteit per habitatype te kunnen bepalen.
7. Aanvullend moet in stap 2 van het selectieproces worden bezien of de Borkumse Stenen één ecologische eenheid vormt met direct aangrenzend gebied in Duitsland; of er dus sprake is van grensoverschrijdendheid. Dit onder de voorwaarde dat het Nederlandse deel van het grensoverschrijdende gebied een deel van de habitattypen of -soorten bevat (in gunstige of herstelbare staat van instandhouding) waar de gebieden door Duitsland voor zijn aangemeld. Hoewel u duidelijk onderbouwt dat H1170 in beide gebieden voorkomt, wordt er geen overtuigend bewijs geleverd dat het habitatype één ecologische eenheid vormt. Dit blijkt uit het feit dat het in de Borkumse Stenen aangetroffen H1170 niet grenst aan het bekende H1170 in het Natura 2000-gebied Borkum riffgrund⁷, en daarnaast ook zelfs niet aansluit bij de grens van het Duitse Natura 2000-gebied.
8. U geeft aan dat het belang van het gebied Borkumse Stenen voor de habitatrictlijnsoorten grijze zeehond, gewone zeehond en bruinvis waarvoor het Duitse Natura 2000-gebied "Borkum Riffgrund" al werd aangewezen, blijkt uit de verschillende onderzoeken en rapporten die over het gebied zijn opgesteld. Het Doelendocument mariene Natura-2000 gebieden geeft hierover

DGNV / 63251591

⁴https://www.natura2000.nl/sites/default/files/documenten/gebieden/165/PUBLICATIEVERSIE_N2K165_definitief%20besluit%20Klaverbank%20met%20kaart.pdf

⁵ [Borkumse Stenen Inventarisatie \(wur.nl\)](https://www.natura2000.nl/sites/default/files/documenten/gebieden/165/Borkumse%20Stenen%20inventarisatie%20wur.pdf)

⁶ <https://www.noordzeeoverleg.nl/mons-programma/mons-rapporten/algemeen-mons/HandlerDownloadFiles.ashx?idnv=2723637>

⁷ Figuur 6, blz 51 in [Die Meeresschutzgebiete in der deutschen ausschließlichen Wirtschaftszone der Nordsee - Beschreibung und Zustandsbewertung \(bfn.de\)](https://www.bfn.de/DE/Themen/Artenschutz/Meeresschutzgebiete/Meeresschutzgebiete_in_der_deutschen_ausschliesslichen_Wirtschaftszone_der_Nordsee_-_Beschreibung_und_Zustandsbewertung.pdf)

het volgende aan: 'Artikel 4 lid 1 van de Habitatrictlijn stelt echter dat "voor diersoorten met een zeer groot territorium komen deze gebieden overeen met de plaatsen, binnen het natuurlijke verspreidingsgebied van die soorten, die de fysische en biologische elementen vertonen welke voor hun leven en voortplanting essentieel zijn. Voor aquatische soorten met een groot territorium worden deze gebieden alleen voorgesteld indien het mogelijk is een zone duidelijk af te bakenen die de fysische en biologische elementen vertoont welke voor hun leven en voortplanting essentieel zijn" '. Deze passage over artikel 4 lid 1 is voor de Borkumse Stenen van toepassing op de zeezoogdieren grijze zeehond, de gewone zeehond en de bruinvis. Voor geen van de voornoemde soorten kon een zone binnen de territoriale wateren of Nederlandse exclusieve economische zone worden afgebakend met specifiek ecologische betekenis zoals bedoeld in artikel 4 lid 1. Op basis van de relevante beschikbare kennis over deze soorten konden daarom geen mariene gebieden worden geselecteerd die voldoen aan de criteria in artikel 4 lid 1. Het door u geciteerde onderzoek van Oceanea ondersteunt het doelendocument gezien de conclusie dat de hoogste dichtheden van de bruinvis werden aangetroffen in het gebied van de Bruine Bank tot de Borkumse Stenen. Dit gebied beslaat daarmee de gehele breedte van de Nederlandse Noordzee.

9. U geeft aan dat de riffen H1170 die binnen Natura 2000-gebied Klaverbank liggen, niet in gunstige staat zijn en dat er ook geen concreet zicht is op daadwerkelijke verbetering van de kwaliteit van het habitattypen in dat gebied over grote oppervlakten. Het is juist dat de landelijke staat van instandhouding van H1170, waaraan Natura 2000-gebied Klaverbank moet bijdragen overeenkomstig de instandhoudingsdoelstellingen, nog niet is bereikt. Om de staat van instandhouding in het gebied te verbeteren heeft de Europese Commissie op 8 maart 2023⁸, op voorstel van de Nederlandse overheid, vier gebieden op de Klaverbank gesloten voor alle vormen van bodemberoerende visserij. Met deze maatregel in de Klaverbank wordt effectief bijgedragen aan verbetering van de kwaliteit van H1170 en kwaliteitsverbetering van het Europese netwerk van Natura 2000-gebieden en het OSPAR-netwerk⁹ van beschermde gebieden.
10. In het Noordzeeakkoord¹⁰ zijn afspraken gemaakt voor gebiedsbescherming in bestaande en toekomstige Natura 2000-gebieden en gebieden die onder de Kaderrichtlijn mariene strategie specifieke bescherming krijgen. Deze afspraken zijn vastgelegd in het Programma Noordzee 2022-2027¹¹. Specifiek voor de Borkumse Stenen is daarin aangegeven dat dit gebied is aangewezen als KRM-gebied waar een gebied van 683km² wordt gesloten voor bodemberoerende visserij ter bescherming van het bodemhabitat, met inbegrip van het gebied dat op basis van de VIBEG2 afspraken zou worden gesloten. Dit gebied overlapt volledig met de al bekende en mogelijke oppervlakten aan H1170 in de Borkumse Stenen¹². Het zal daarmee ook effectief een netwerkfunctie gaan vervullen in het netwerk van beschermde

⁸ [EUR-Lex - 32023R0340 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

⁹ [Marine Protected Areas | OSPAR Commission](#)

¹⁰ [Het Akkoord voor de Noordzee | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)

¹¹ [programma-noordzee-2022-2027-web-toegankelijk \(2\).pdf \(cicwp.nl\)](#)

¹² [Figuur 20, blz 33 van annex-5-draft-background-document-borkum-reef-grounds.pdf](#)

gebieden onder OSPAR, bijdrage aan een landelijke gunstige staat van
instandhouding voor H1170 en bijdragen aan het Europese netwerk van
beschermde gebieden zoals omschreven in de Europese
biodiversiteitsstrategie¹³.

DGNV / 63251591

Hoogachtend,

De Staatssecretaris Visserij, Voedselzekerheid en Natuur,
namens deze:

MT-lid Natuur, DG Natuur en Visserij

¹³ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a3c806a6-9ab3-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0008.02/DOC_1&format=PDF

Beroep definitief besluit

Bent u het niet eens met het definitieve besluit? Als belanghebbende kunt u hiertegen in beroep gaan. Bent u geen belanghebbende? Dan kunt u in beroep gaan als u op tijd een zienswijze heeft doorgegeven. Verschilt het definitieve besluit inhoudelijk van het ontwerpbesluit? Dan kunt u ook in beroep gaan als u geen belanghebbende bent en geen zienswijze heeft doorgegeven.

U kunt tot 6 weken na de bekendmaking van het definitieve besluit in beroep gaan. Stuurt u uw beroep niet op tijd in? Dan kan de rechtbank uw beroep niet-ontvankelijk verklaren.

Hoe u in beroep kunt gaan

U kunt uw beroepschrift digitaal of via een brief indienen.

Digitaal

U geeft uw beroep digitaal door

via <https://formulier.rechtspraak.nl/burger/bestuur/beroepschrift/rechtbank>.

Hiervoor heeft u DigiD nodig. Heeft u deze nog niet? Vraag dan eerst **DigiD** aan. Bent u een rechtspersoon? Bijvoorbeeld een besloten vennootschap (bv) of een stichting? Of heeft een rechtspersoon u toestemming gegeven om een beroep in te sturen? Geef uw beroep dan per brief door. U kunt het digitale formulier niet gebruiken.

Schriftelijk

U kunt uw beroep ook via de post insturen. Bij welke rechtbank u dit doet, hangt af van uw woonplaats. Kijk hiervoor op <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Contact#contactgegevens>.

Woont u niet in Nederland? Dan stelt u bij de rechtbank Den Haag beroep in.

Noteer in uw beroep:

- uw naam en adres;
- het besluit waartegen u in beroep gaat;
- waarom u het niet eens bent met de beslissing;
- wat de beslissing volgens u moet zijn;
- de datum van uw brief;
- uw handtekening.

Stuur de documenten die belangrijk zijn voor de rechter mee met uw beroep. Dit zijn:

- het besluit waartegen u in beroep gaat;
- documenten en foto's waarmee u uw standpunt uitlegt.